

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

NGUYỄN THỊ KIM DUNG

**DẠY HỌC TRUYỆN CỔ TÍCH
TRONG SÁCH GIÁO KHOA NGỮ VĂN 10
THEO HƯỚNG TÍCH HỢP**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Thái Nguyên - Năm 2011

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

NGUYỄN THỊ KIM DUNG

**DẠY HỌC TRUYỆN CỔ TÍCH
TRONG SÁCH GIÁO KHOA NGỮ VĂN 10
THEO HƯỚNG TÍCH HỢP**

**Chuyên ngành: Lý luận và phương pháp dạy học Văn - Tiếng Việt
Mã số: 60.14.10**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC

TS: Hoàng Hữu Bội

Thái Nguyên - Năm 2011

LỜI CẢM ƠN!

Em xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới tiến sĩ Hoàng Hữu Bội - Người thầy đã tận tình hướng dẫn em trong suốt quá trình học tập, nghiên cứu và hoàn thành luận văn.

Em xin trân trọng cảm ơn các thầy cô giáo trong khoa Ngữ văn, khoa Sau đại học trường ĐHSP Thái Nguyên, trường ĐHSP Hà Nội I đã nhiệt tình giúp đỡ, khích lệ em trong quá trình nghiên cứu và học tập tại trường.

Tác giả luận văn xin chân thành cảm ơn Sở giáo dục và đào tạo Thái Nguyên, Ban giám hiệu, các thầy cô giáo trong tổ Ngữ văn trường THPT Ngô Quyền - tỉnh Thái Nguyên, gia đình, bạn bè, đã tạo điều kiện cho tôi trong suốt thời gian qua.

Thái Nguyên, tháng 8, năm 2011

Tác giả

Nguyễn Thị Kim Dung

DANH MỤC CHỮ VIẾT TẮT

ĐHSP	:	Đại học sư phạm
HS	:	Học sinh
Nxb	:	Nhà xuất bản
GS	:	Giáo sư
THCS	:	Trung học cơ sở
THPT	:	Trung học phổ thông
TS	:	Tiến sĩ
SGK	:	Sách giáo khoa
SGV	:	Sách giáo viên
VHDG	:	Văn học dân gian

MỤC LỤC

	Trang
A. PHẦN MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài.....	1
2. Lịch sử vấn đề.....	4
3. Mục đích nghiên cứu.....	11
4. Đối tượng nghiên cứu.....	11
5. Nhiệm vụ nghiên cứu.....	11
6. Phương pháp nghiên cứu.....	11
7. Bố cục luận văn.....	12
B. PHẦN NỘI DUNG	13
Chương 1. Cơ sở lí luận và cơ sở thực tiễn của việc dạy học truyện cổ tích theo hướng tích hợp	13
1.1. Đặc điểm của thể loại truyện cổ tích	13
1.1.1. Khái niệm truyện cổ tích.....	14
1.1.2. Phân loại truyện cổ tích.....	16
1.1.3. Đặc điểm thi pháp truyện cổ tích.....	17
1.1.3.1. Đặc điểm thi pháp chung của truyện cổ tích.....	18
1.1.3.2. Đặc điểm thi pháp riêng của từng loại truyện cổ tích.....	19
1.1.4. Ý nghĩa của việc nghiên cứu thi pháp văn học dân gian.....	35
1.2. Nguyên tắc tích hợp trong dạy học Ngữ văn ở trường THPT	36
1.2.1. Khái niệm tích hợp.....	36
1.2.2. Tích hợp trong dạy học Ngữ văn.....	36
1.2.3. Các kiểu tích hợp trong môn Ngữ văn.....	38
1.2.3.1. Tích hợp ngang.....	38
1.2.3.2. Tích hợp dọc.....	40

1.2.3.3. Tích hợp văn hóa.....	42
1.3. Thực tiễn hoạt động dạy học truyện cổ tích ở lớp 10 THPT.....	43
1.3.1. Mục đích khảo sát.....	43
1.3.2. Nội dung khảo sát.....	44
1.3.3. Địa bàn, thời gian khảo sát.....	44
1.3.4. Phương pháp khảo sát.....	44
1.3.5. Kết quả khảo sát	44
1.3.5.1. Về chương trình.....	44
1.3.5.2. Về SGK.....	45
1.3.5.3. Hoạt động của thầy và trò trong giờ học truyện cổ tích.....	46
1.3.5.4. Kết quả hoạt động dạy học truyện cổ tích Tấm Cám theo hướng tích hợp (qua phiếu điều tra).....	52
Chương II. Định hướng tổ chức dạy học truyện cổ tích theo hướng tích hợp.....	54
2.1.Những cách tiếp nhận khác nhau về giá trị của truyện cổ tích Tấm Cám qua ý kiến của các nhà nghiên cứu văn học.....	54
2.1.1. Hướng tiếp cận.....	55
2.1.2. Hành động trả thù của Tấm và đoạn kết của truyện.....	58
2.1.3. Truyện Tấm Cám trong quan niệm của nhân dân.....	64
2.2. Định hướng tổ chức dạy học truyện cổ tích Tấm Cám của SGK và một số sách tham khảo.....	64
2.2.1. Giới thiệu tổng quát các sách tham khảo cho dạy và học Ngữ văn 10 đã được ấn hành.....	65
2.2.2.Tóm lược các phương án dạy học truyện cổ tích Tấm Cám được nêu ra trong các sách tham khảo.....	65
2.3. Phương án dạy học do luận văn đề xuất	88
2.3.1. Xác định nội dung dạy học.....	88

2.3.1.1. Định hướng tiếp cận.....	88
2.3.1.2. Tổ chức dạy học truyện cổ tích Tấm Cám theo hướng tích hợp...90	
2.3.2. Con đường đưa học sinh THPT vào thế giới cổ tích.....	96
Chương III: Thiết kế bài học và dạy thực nghiệm truyện cổ tích Tấm Cám theo hướng tích hợp.....	99
3.1. Thiết kế bài học truyện cổ tích Tấm Cám trong chương trình Ngữ văn 10 theo hướng tích hợp.....	99
3.2. Dạy thực nghiệm.....	107
3.2.1. Mục đích thực nghiệm.....	107
3.2.2. Cách thức thực nghiệm	108
3.2.3. Kết quả thực nghiệm.....	108
C. PHẦN KẾT LUẬN.....	112
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	115

A. PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Dạy học theo hướng tích hợp ở trường THPT hiện nay là một trong những yêu cầu của việc đổi mới phương pháp dạy học. Trong đó, môn Ngữ văn là một trong những môn học được xây dựng theo tư tưởng và nguyên tắc tích hợp rõ nhất. Trước đây ba phân môn Văn học, Tiếng Việt, Làm văn trong môn Văn tách biệt nhau, không gắn bó với nhau trong một chỉnh thể, không hỗ trợ nhau nhằm tạo ra kết quả đào tạo thống nhất, vì thế kết quả dạy học chưa cao. Theo quan điểm tích hợp, các phân Văn học, Tiếng Việt, Làm văn phải gắn kết nhau, hỗ trợ nhau. Nguyên tắc này đã được thực hiện có hiệu quả ở THCS. Tiếp tục thành quả đó, chương trình Ngữ văn THPT đã hợp nhất ba phân vào một chương trình chung. Làm văn kết hợp với kiểu văn bản ở phần đọc văn, lấy ngữ liệu ở phần đọc văn. Phần Tiếng Việt cũng lấy ngữ liệu ở phần văn, khai thác các hiện tượng ngôn ngữ để nâng cao năng lực đọc văn. Cũng theo quan điểm tích hợp thì các kiến thức đã học ở lớp dưới sẽ được bổ sung, hoàn thiện và nâng cao hơn ở các lớp trên.

Quan điểm chỉ đạo thì như vậy nhưng thực tế trong quá trình dạy học cụ thể từng thể loại, từng tác phẩm trong chương trình Ngữ văn 10 THPT thì tích hợp cái gì và tích hợp như thế nào lại là một vấn đề đối với những giáo viên trực tiếp giảng dạy.

Ở THCS, vấn đề tích hợp dễ dàng và thuận lợi hơn rất nhiều ở cấp THPT. Bởi vì chương trình và sách giáo khoa đã có sự sắp xếp theo hướng tích hợp cho cả ba bộ phận của môn Ngữ văn (Đọc văn bản, Tiếng Việt, Làm văn). Ví dụ trong chương trình Ngữ văn 6, khi dạy thể loại truyện cổ tích ở các tuần 5, 6, 7, 8 thì có thể lấy ngữ liệu để dạy Làm văn kể chuyện ở tuần 9, 10, 11 và có thể kết hợp để dạy phần từ loại (danh từ, cụm danh từ ...) ở tuần 11, 12.

Nhưng đến THPT, vấn đề tích hợp phức tạp và khó khăn hơn rất nhiều vì nội dung kiến thức của Văn học, Tiếng Việt, Làm văn ở THPT được sắp xếp theo hệ thống khoa học của nó. Ở phần Văn học thì sắp xếp theo hai tiêu chí: Lịch sử văn học và thể loại, ví dụ: VHDG -> VH Trung đại -> Văn học hiện đại -> Văn học đương đại, trong đó văn học dân gian lại sắp xếp theo loại thể: Sử thi-> truyền thuyết -> cổ tích -> Truyện cười -> Ca dao... Phần Tiếng Việt không đi lại hệ thống ngữ pháp như THCS mà chỉ tập trung dạy học những vấn đề như giao tiếp ngôn ngữ, văn bản, đặc điểm ngôn ngữ nói và ngôn ngữ viết, các loại phong cách. Những vấn đề học sinh đã học ở THCS về từ và câu về cơ bản không học lại, khi cần thiết có điều kiện chỉ ôn tập và nâng cao dưới hình thức thực hành. Phần Làm văn ở THCS đã học về 6 loại văn bản, lên THPT coi như đã xong phần lí thuyết chủ yếu là ôn tập, hệ thống hóa và nâng cao thêm các kiến thức và kĩ năng của học sinh. Như vậy là rất khó khăn cho việc tích hợp ngang vì tìm những điểm đồng quy là rất khó. Theo quan điểm tích hợp, dạy truyện cổ tích trong SGK Ngữ văn 10 nằm trong hệ thống truyện dân gian. Trong khi đó thì Tiếng Việt và Làm văn hầu như không liên quan gì. Đây là chưa kể vấn đề tích hợp liên môn, dạy truyện cổ tích thì tích hợp văn hóa như thế nào? Đây là lí do thứ nhất khiến chúng tôi chọn đề tài này để nghiên cứu.

1.2. Truyện cổ tích là một trong những thể loại lớn của văn học dân gian các dân tộc. Về nội dung, chúng giữ vai trò quan trọng trong việc phản ánh đời sống, ước mơ xã hội của nhân dân lao động. Về nghệ thuật, truyện cổ tích có những nét đặc sắc, riêng biệt. Vì thế, thể loại truyện cổ tích ở lớp 6 có học *Sọ Dừa, Thạch Sanh, Em bé thông minh* (Việt Nam) và *Cây bút thần, Ông lão đánh cá và con cá vàng* (nước ngoài). Lớp 10 các em tiếp tục được học truyện cổ tích *Tám Cám*, đọc thêm *Chử Đồng Tử*.

Chúng tôi đã khảo sát việc dạy học truyện cổ tích ở một số trường THPT của tỉnh Thái Nguyên như: THPT Ngô Quyền, THPT DL Lương Thế

Vinh, THPT Chuyên thì nhận thấy: Việc dạy học truyện cổ tích có nhiều thuận lợi, được đa số học sinh yêu thích và đón nhận bởi truyện cổ tích vốn quen thuộc với các em từ tấm bé, bởi những đặc điểm thi pháp của truyện cổ tích khiến các em như được sống trong những "giấc mơ đẹp". Tuy nhiên, điều đó không có nghĩa là việc dạy - học truyện cổ tích đã đạt được hiệu quả như mong muốn và đúng với yêu cầu tích hợp hiện nay. Trong những giờ học đó, đa số những câu truyện cổ tích được dạy một cách biệt lập, giáo viên không tích hợp được với Làm văn và Tiếng Việt. Đặc biệt dạy văn mà không gắn được với cuộc sống, bởi thế giới của các em hôm nay là một thế giới hiện đại, đầy thực tế, còn thế giới của truyện cổ tích lại là thế giới của ngày xưa, thế giới của ước mơ với những thần, tiên, bụt... Vì vậy khi học xong những tác phẩm truyện cổ tích, các em lại để cho nó trôi vào cái thế giới của *ngày xưa ngày xưa*, lại cất kỹ nó vào một góc khuất của tâm hồn, mà chưa có tác dụng giáo dục, chưa biến nó thành những bài học cụ thể trong việc hình thành nhân cách của mình. Vậy làm thế nào để đưa bạn đọc thế hệ trẻ ngày nay vào thế giới của truyện cổ tích ngày xưa? Đây là lí do thứ 2 khiến chúng tôi chọn đề tài nghiên cứu này.

1.3. Truyện cổ tích Tấm Cám được đưa vào cả hai bộ sách Ngữ văn 10 (nâng cao và chuẩn) với thời lượng là 2 tiết vì đây là một truyện cổ tích hay, tiêu biểu cho thể loại truyện cổ tích. Tuy nhiên, xung quanh vấn đề cảm và hiểu truyện Tấm Cám hiện nay còn nhiều ý kiến khác nhau, thậm chí trái ngược nhau.

Thứ nhất là xu hướng đánh giá có tính chất phê phán hành động của cô Tấm. Theo Phạm Hải Triều, đoạn kết trong truyện Tấm Cám là "*mô típ quá xa lạ với tư duy xử thế của người Việt*" [17, 489]. Còn theo ông Nguyễn Đông Chi, đó là "*một hành vi trả đũa có phần hả hê nhưng cũng gớm ghiếc*" [17, 490]. Thậm chí có nhiều ý kiến còn cho rằng cần phải xét lại hành động trả